

Kommunal- og moderniseringsdepartementet

Postmottak@kmd.dep.no

Innspill til St.meld. om bærekraftige byer og sterke distrikter

Fra Habitat-Norge

Habitat-Norge ser det ut fra et internasjonalt perspektiv som viktig at det nå kommer en bred stortingsmelding om byer og distrikter.

Urbanisering, migrasjon og bosetting hører nå til de større utfordringer som verdenssamfunnet, men også Norge står overfor. Utviklingen av våre byer, tettsteder og distrikter påvirkes i stadig sterkere grad av internasjonale, ja globale utviklingstrekk. Dette gjelder over et bredt spekter av økonomi, befolkningsutvikling, sysselsetting, migrasjon, politikk og internasjonalt samarbeid. Som følge av denne utviklingen er verden inne i en voldsom urbaniseringsprosess med mange felles trekk for de fleste land, også Norge. Veksten i de større byer er enorm og kampen for tilværelsen i byene hardner til med overbefolkning, segregasjon, slumutvikling, forurensing og dårlig helse som konsekvenser. Det innebærer at boligpolitikk for byene blir meget viktig og må få høyeste prioritet både nasjonalt og i internasjonalt samarbeid.

Habitat-Norge mener derfor det er nødvendig at den planlagte stortingsmelding har et kapittel om den internasjonale utvikling på de aktuelle tema for meldingen. Det bør der bla vises til FNs samarbeide med utgangspunkt i de nye Sustainable Development Goals og den kommende New Urban Agenda som skal vedtas på FNs konferanse i Quito 17.-20. oktober i år. For den siste foreligger allerede et omforent utkast som kan nyttes i Departementets arbeid, se www.habitat3.org.

Habitat-Norge har, som departementet vil kjenne til, i samarbeid med Utenriksdepartementet og NORAD arrangert 3 konferanser om byutvikling som forberedelse til FN-konferansen i Quito, men også for å informere og drøfte med andre norske organisasjoner bolig- og urbaniseringsutfordringer.

Senest 12.september ble det under tittelen «Hvem eier byen?» reist en rekke alvorlige spørsmål rundt bolig- og byutviklingen i verden. Rapporten fra denne konferansen vil snart foreligge og være tilgjengelig for departementet. Også fra de tidligere konferansene foreligger rapporter som er tilgjengelige på Habitat-Norges hjemmeside; www.HabitatNorge.org samt et Statement om verdens bysituasjon som følger vedlagt.

På vegne av styret

Erik Berg, leder

Tore W. Kiøsterud, styremedlem

THE OSLO STATEMENT ON THE “NEW URBAN AGENDA”

“An Improved Global Urban Policy for Sustainable Development”. Statement from “The Oslo Urban Knowledge and Policy Conference”, 25 April 2016¹

We, the participants of «The urban knowledge and policy conference» in Oslo, have discussed some of the preconditions for global sustainable, urban development with focus on the three e’s: ecology, economy and equity. We would like to make our recommendations known to Norwegian and international participants in the process leading up to the “New urban agenda”(NUA) to be finally adopted at the UN Conference on Housing and Sustainable Urban Development (Habitat III), Quito, Ecuador, 17-20 October 2016.

With the majority of the world’s population increasingly living in cities, it will have implications for foreign and development policy priorities. Cities are in their own right becoming distinct and separate social, economic and political actors that both impact and depend on regional and global surroundings. This implies that political stakeholders need to select approaches where urban perspectives are integrated and where knowledge about the many functions of urbanisation becomes a condition to do the right things rightly. A policy that does not address such processes rapidly becomes both irrelevant and ineffective.

Strengthened globalisation and neo-liberalism increase competition between cities. Fragmentation in cities increases as well. Cities need more power and autonomy through devolution to regulate the market, limit corruption and speculation. Improved governance, stronger popular participation, social cohesion and conflict prevention needs to be facilitated. The nation state-local partnership needs to be strengthened through development and implementation of national urban policies.

It could be argued that global, undemocratic finance institutions neglect poverty orientation and force poorer countries to do the same. Global civil society could have an impact on this. A policy that does not relate to global megatrends like urbanisation quickly becomes irrelevant and ineffective. Important challenges are:

Population Today more than half the world’s population, approximately 3.7 billion, live in cities. In 2050 probably 7 billion of 9.6 billion will live here. Historically, such increases were caused by migration. During the course of this century cities own, natural growth will become stronger. But as urbanisation gives women opportunities for paid employment, the rates of fertility will be reduced and less children born. People are migrating from countryside to cities looking for a better life, economically and socially. They are forced off their land because of technological development, unfavourable agricultural policies/prices

¹ The draft “Oslo statement” was initially prepared by Habitat Norway’s board. It has been elaborated based on plenary and group discussions during the “Knowledge and policy conference” 25 April. Habitat Norway is solely responsible for content and distribution.

and natural disasters. Or, as result of wars and acts of violence. At the same time the urban ecology is threatened by provision of inappropriate urban infrastructure destroying habitat, causing losses in biodiversity and eco-systems. ***The Conference will underscore that urban development promotes rural development and vice versa. A growing urban economy results in increased demand for food crops and agricultural products. Diversification of agricultural production is necessary to stimulate economic growth and avoid one-sided production of raw materials. This would reduce migration to larger cities. Urban habitat, biodiversity and ecosystems need protection.***

Particularly in the Global South, growth in large and very large cities will become even more significant. 70% of the world's urban population will in 2050 live in non-western cities; many in mega cities with more than 10 million inhabitants and some in meta cities with more than 20 million. 75% of the world's urban population will however continue to live in medium sized and smaller cities with less than 500.000 inhabitants. Many of these cities lack modern physical, economic and social infrastructure. ***The Conference would emphasize the importance of prioritizing such (intermediate) cities with regard to investments, technological, economic and social development.***

Global slum population In 1990 UN Habitat reported that 650 million people lived in slums. In 2014 this figure had increased to 863 million. The United Nations reports a figure of 1 billion in 2016. A significant feature related to the present development of cities is that the gap between rich and poor inhabitants is growing. Inequality creates more poverty. Vast urban population groups are increasingly excluded from a social and economic productive life. Two million people annually have to leave their homes because of forced evictions. Children and youth loose lifelong opportunities. ***The Conference will maintain that international and national legislation needs to be strengthened in order to secure safe housing for people. A significant part of new urban policies would be to secure permanent permits of stay and work in order for people to decide their own long term future. The "urban" endeavours of the United Nations Human Rights Council - in particular the functions of the "Special Rapporteur on adequate housing"-need strengthening. Effective, urban governance systems promoting accountability, transparency and rule of law are necessary. Development assistance should increasingly favour urban poor within a citywide perspective. In this context ethnic groups and indigenous people represent challenges and opportunities.***

Land issues People with limited resources cannot choose where they want to live. They are forced into surroundings where environmental conditions are at its worse and living costs minimal. Ownership is unclear, insufficiently regulated and poor people rent housing without rights. One of the most critical issues in growing cities is lack of land for housing purposes at affordable price. Approximately ¼ of the world's population (1.7 billion) are without landed property. ***The Conference is of the opinion that NUA should promote property forms that include collective, individual, traditional, formal and informal solutions. This would imply strengthened legal protection against forced evictions, destruction, assault and other deprivations. The social and ecological functions of land need to be promoted.***

Housing During the coming 35 years cities would have to provide housing for 2 billion more people. New homes will have to be built and old ones upgraded. 60% of the building stock in 2050 are not yet constructed. Financing and development of land, infrastructure, housing

and basic services could form basis for future economic and social development. Globally, during the last decades a significant liberalization of the finance and housing market has taken place. This development has made it more expensive and insecure to live in many cities. Today 1.6 billion people lack sufficient housing. 100 million are homeless. Another 60 million are forced out of their homes because of failure to pay debts. ***The Conference will underscore that a precondition for efficient, future housing development implies that poor people get secure access to land where they live. Particularly in inner parts of cities. Housing finance would have to base itself on self - organisation, own contributions and support from public funding arrangements. Globally, lack of effective housing finance is a significant limitation in the work against inequality and poverty. Norway/ the Nordic countries, based on own historic experiences and knowledge, could through membership in international finance institutions take initiatives to establish subsidized arrangements. At the same time, housing public management needs to be simplified and corruption reduced.***

Urban challenges and social movements 14 million people lost their homes in the United States of America in 2008 as result of housing speculation and a subsequent finance crises. In 2015 Spain had 3.6 million empty housing units. Barcelona comprised 130000 homeless. Increasing parts of cities' resources are privatised and made available for sale and profit. Those who already own most take the best areas and build "gated communities". Poorer parts of the population are forced away. ***The Conference will draw attention to the important role that urban grass-root movements are playing in organizing poorer population groups- in particular women - in slum and informal settlements. We express support to their struggle for urban public space and recommend that Norwegian and international development agencies increase direct assistance to their mobilization, organisation and participation for more equitable cities (SDI, Huairou Commission, WIEGO, ACHR).***

Wars and armed conflict – the humanitarian challenge A total of 60 million people in the world today are forced from their homes because of war and persecution. 70% of all wars and conflicts evolves in urban areas. Kabul, Baghdad, Aleppo, Gaza and Mogadishu are continuous war scenes. ***The Conference would underline the need for the international humanitarian system to increasingly adopt their work to urban situations in all phases. Greater knowledge and understanding of the local scene is a prerequisite. Refugees and migrants need to be integrated more efficiently in planning and implementation of measures through local institutions and organisations to relieve and rebuild own neighbourhoods better. International humanitarian assistance should be increased and more long term oriented. To promote a regenerative understanding of use of material, energy, water and consumption is important.***

Women/Gender Among the urban poor women led households are the poorest; between 30% and 50% of them live in slum and informal settlements. It is women and their children that suffer most from lack of basic services and insecurity in slums. Women are at the same time important players in the informal economy with household and neighbourhood as prime contexts. ***The Conference will emphasize that opportunities for female organization, social participation and paid employment are considerable in slum areas. International, national and local authorities should promote an urban gender perspective in their development approaches, including equal roles for men and women in planning and implementation. The principles of same salary for same work, safe work conditions and***

right to organize need to be observed. It is essential that LGBT groups get a central role in the global struggle for gender equality. Public and private stakeholders at all levels need to prioritize women's safety and security in cities.

Elderly people During the coming 15 years it is assumed that the number of elderly people above 60 years of age will increase with 56% from 901 million in 2015 to 1.4 billion in 2030. One fourth of the world's urban population is today above 50. The rights of elderly people are neglected for instance in social and physical planning. They are considered unproductive and subsequently not important. ***The Conference agrees with the "leave no behind" principle adopted by the UN-SDG conference in New York, September 2015. It is relevant for and benefits all marginalized groups. Elderly people can play an important role to develop and implement NUA. Norway can contribute to this by directly involving relevant Norwegian organisations for elderly people.***

Young people Reduced child mortality, but continuous high fertility have created a population situation in the Global South where the majority consists of children and young people. In Africa approximately 40% of the population is below 14 and almost 70% below 30. Of all slum dwellers half is below 18. In a situation with vast and increasing un-employment the transition from young to adult becomes difficult. Young women are particularly vulnerable. For them unemployment for instance in the Middle East and North Africa is double compared to young men. Young people possesses inherent qualities to promote positive development both for themselves and their societies. To secure good, relevant education and decent work is important to realize this potential. Badly educated and unemployed urban young people are an increasing security risk globally. ***The Conference will underscore that it is important that international, national and local governments in their engagement for young people give priority to vulnerable and age groups in transition. It is necessary to facilitate children and youth's participation and influence in voluntary organisations, local government and educational institutions. To create employment for urban youth is a particular challenge that will have to be prioritised politically at all levels. It is also important to promote young peoples' - in particular girls' - sport and outdoor activities through establishing green areas, parks and safe transport systems for all.***

The Environmental Challenge It is not incidental that the environment is the most important global challenge as the world becomes more and more urban. Today's urbanisation is causing less sustainable production and consumption patterns particularly in poorer circumstances resulting among others in obesity problems. Sub-standard housing quality in densely populated areas also contributes to vast health problems and early death. Housing density increases the frequency of transferable diseases whereas air pollution caused by traffic, industry and cooking threatens the health of many. It results in higher mortality than malaria, HIV/AIDS and tuberculosis combined. Lack of safe drinking water and bad sanitary conditions annually cause the death of 1.5 to 2 million children. In all cities major measures need to be implemented to reduce dangerous air emissions, promoting environmentally sound energy use and creating increased security in transport and road traffic. ***The Conference will point to the fact that urbanisation offers many opportunities to reduce***

impacts on ecosystems through “urban sustainability maximizers”. These are efforts and processes where increased population density shrinks the ecological footprint through reduced land use, material and energy consumption. We will recommend that such approaches are used to reduce pollution and related health problems. Environment friendly, accessible and affordable transport solutions have been developed-e.g. bicycling, walking and mass transport- and should be taken into use. Urban health is a theme of central importance for discussions and follow up of NUA –globally, national and locally.

Climate 70-80% of global energy use and related CO2 emissions come from urban areas. Urbanisation and climate change are two sides of the same coin. The sources of city greenhouse gas emissions are directly related to transport of humans, commodities, building of infrastructure and production; and indirectly to light, heating and air condition in buildings. *The Conference will emphasize the importance of implementing the UN climate goals. And that the global development community provides sufficient resources for this. Contributions from international climate funds should be made available to city authorities and civil society organisations on concessional terms. Building of new cities needs to be based on principles of local climate adaption and mitigation.*

Natural disasters 90% of the world’s most populous cities are situated in regions exposed to extreme weather conditions. Many lies in earthquake areas. 360 million live in cities less than 10 meters above sea level. Social structures in poorer parts of cities are often weak with insecure and marginal living conditions. This contributes even further to weaken the ability to meet emergency situations. *The Conference advocates a strengthened role for cities, inhabitants, institutions and organisations-not only states-to prevent risks and promote increased resilience in relation to natural disasters. It is necessary that Norwegian and international stakeholders- both government and voluntary- strengthen their urban knowledge, preparedness and humanitarian support through all recovery stages.*

Public spaces In the struggle for public spaces – pavements, streets, places, parks, railway stations, airports etc. – new, marginalized groups are organizing themselves, also globally. They are local business- and market men/- women, street vendors, garbage pickers, homeless and slum dwellers. Cultural heritage in cities – both material and immaterial – has important identity promoting functions. At the same time they imply a considerable employment and income generating potential also for deprived groups. *The Conference will strongly encourage the Norwegian Ministry of Foreign Affairs and its Agency for International Development as well as relevant Norwegian civil society organisations, to support the development of urban, social movements and their work. Promoting cultural heritage in cities needs to be integrated in poverty reduction contexts by all relevant stakeholder organisations, in particular UNESCO and the World Bank. We encourage the Ministry, in cooperation with the Norwegian Institute for Cultural Heritage Research (NIKU), to advocate such perspectives nationally and internationally.*

CONCLUSION *In order to promote global, sustainable urban development where ecology, economy and equity considerations are observed, the Conference will encourage the Government of Norway to actively follow up and fund Habitat III/NUA. The proposed Parliamentary Whitepaper on urban development should include global, urban trends and perspectives. It would be an important first step to define new roles and efforts also for*

Norway's foreign and development policies. An urban diplomacy is required. Increased financial contributions to UN Habitat's, the World Bank's, Cities Alliance' and United Cities and Local Government's normative and operational work are necessary. Today's global "urban architecture" needs upgrading and stronger coordination.

Urban social movements have their own rationality and behaves differently from non - governmental organisations. It will be of particular future importance to support the development of new knowledge on what takes place in cities. This relates in particular to how market forces and power politics change the living conditions and security of inhabitants. Specific urban humanitarian challenges exist today that are not catered for. To utilize opportunities to learn from cities that improve conditions through participatory approaches will be important. Habitat Norway could play an important role in promoting Norwegian urban knowledge and policy engagement.

Finally, we are grateful to all conference participants, the MFA and NORAD for constructively participating in building the road to Quito, Habitat III and after.

OSLO UTTALELSEN

En bedre global politikk for bærekraftig byutvikling. Uttalelse fra «Oslo - konferansen om urban kunnskap og politikk», 25. april, 2016²

Vi, deltakerne på «Den urbane kunnskaps og politikk konferansen» i Oslo 25.april 2016, har drøftet noen av forutsetningene for en global bærekraftig byutvikling med fokus på økologi, økonomi og fordeling. Vi ønsker å gjøre våre anbefalinger kjent overfor norske og internasjonale deltakere i arbeidet med en Ny urban agenda (NUA). Den skal endelig vedtas på FNs konferanse om bolig og bærekraftig byutvikling (Habitat III) i Quito, Ecuador, 17-20 oktober 2016.

Når flertallet av verdens befolkning i økende grad bor i byer får det konsekvenser for utenriks- og utviklingspolitiske valg. Byer blir i økende grad egne sosiale, økonomiske og politiske enheter som påvirker og er avhengig av sine regionale og globale omland. Det betyr at politiske aktører må velge tilnærminger hvor urbane perspektiver integreres og hvor kunnskap om urbaniseringens mange funksjoner blir premiss for å gjøre de riktige tingene riktig. Dette skjer ikke i dag.

Forsterket globalisering og nyliberalisme øker konkurransen mellom byer. Fragmenteringen i byer tiltar også. Byer må få større makt og autonomi gjennom desentralisering til å styre markedet, begrense korrupsjon og spekulasjon. Det må tilrettelegges for bedre styresett, større folkelig deltakelse, sosial sammenheng og konfliktforebygging. Det nasjonale-lokale partnerskapet må forsterkes med utgangspunkt i overordnede statlige politikkløpninger. Det kan hevdes at globale, udemokratiske økonomiske institusjoner neglisjerer fattigdomsorientering og tvinger fattige land til å gjøre det samme. Det globale sivilsamfunn kan påvirke slike prosesser. En politikk som ikke tar stilling til globale megatrender som urbanisering blir raskt irrelevant og ineffektiv. Sentrale utfordringer er:

Befolkningsutviklingen I dag bor mer enn halvparten av menneskeheten, ca. 3,7 milliarder, i byer. I 2050 vil trolig 7 milliarder av 9,6 milliarder bo i by. Historisk har veksten skyldtes migrasjon. I dette hundreåret vil imidlertid byenes egne, naturlige vekst tilta (UNFPA/UNHABITAT). Folk flytter fra landsbygda for å få et bedre økonomisk og sosialt liv. Men de fordrives også av teknifisering, mislykket landbrukspolitikk/-priser, naturkatastrofer eller som følge av krig og voldshandlinger. Fordi urbanisering gir mulighet til arbeid og pengeinntekt for kvinner, reduseres imidlertid fertilitetsrater og det fødes gradvis færre barn. *Konferansen vil peke på at byutvikling fremmer utvikling på landsbygda og omvendt. En voksende urban økonomi fører til økt etterspørsel etter matvarer og andre landbruksprodukter. Diversifisering av landbruket er nødvendig for å stimulere økonomisk vekst og unngå ensidig råvareproduksjon. Derved kan også migrasjonen til større byer*

² Utkastet til «Oslo –uttalelsen» er utarbeidet av Styret i Habitat Norge. Den er bearbeidet med utgangspunkt i plenums- og gruppediskusjonene under «Kunnskaps- og politikk konferansen» 25. april. Habitat Norge er endelig ansvarlig for innholdet og står for distribusjonen.

reduseres. *Norsk og internasjonal næringslivsstøtte bør i større grad kartlegge og bistå slike by-land sammenhenger.*

Særlig i det globale sør vil vekst i store og veldig store byer fortsatt være betydelig. Her vil 70% av verdens bybefolkning i 2050 bo. Særlig dramatiske er mega byene med mer enn 10 millioner mennesker og meta byene med 20 millioner og flere. 75% av verdens urbane befolkning vil fortsatt bo i mindre byer og tettsteder under 500.000 innbyggere. Mange av disse mangler nødvendig fysisk, økonomisk og sosial infrastruktur. *Konferansen vil understreke viktigheten av at slike byer prioriteres mht. investeringer, teknologi- og økonomisk utvikling innenfor regionale rammer.*

Verdens slumbefolkning I 1990 rapporterte UN Habitat at 650 millioner mennesker levde i slum. I 2014 var tallet økt til 863 millioner. FN melder i 2016 om én milliard. Vesentlig ved utviklingen i byer er at skillet mellom rik og fattig blir større. Store urbane befolkningsgrupper ekskluderes i økende grad fra et sosialt og økonomisk produktivt liv. To millioner mennesker m årlig forlate sine hjem pga. tvungne utkastelser. Særlig barn og ungdom hindres derved fra mulighet til utvikling. *Konferansen vil påpeke at internasjonal og nasjonal lovgivning må styrkes for å sikre folk trygg bolig. En viktig del av ny bypolitikk vil være at slumbeboere får bo- og arbeidstillatelser slik at de kan bestemme sin framtid. Arbeidet til FNs Menneskerettighetsråd særlig «Special Rapporteur on adequate housing» bør styrkes. Utviklingsbistand bør i større grad komme urbane fattige til gode innen rammen av brede byutviklings - perspektiv. I denne sammenheng utgjør etniske grupper ofte en særlig utfordring*

Landspørsmål Økonomisk ressursvake mennesker kan ikke velge hvor de vil bo. De blir tvunget til områder hvor miljøet er dårligst og bokostnadene lavest. Det er områder med uklare og dårlig regulerte eiendomsforhold eller hvor folk leier bolig uten rettigheter. Ett av de mest kritiske spørsmålene for fattige i voksende byområder er mangel på tomter for boligformål til overkommelig pris. Ca. en fjerdedel av verdens befolkning (1,7 milliarder) er i praksis uten egen landeiendom. *Konferansen mener at NUA bør tilrettelegge for eieformer som omfatter både kollektive, individuelle, tradisjonelle samt uformelt og formelt registrerte. Det betyr lovlig beskyttelse mot tvungen utkastelse og annen berøvelse, ødeleggelse og overgrep. Gratis rettshjelp må prioriteres og spekulasjon i land stanses gjennom styrket internasjonal og nasjonal lovgivning. Det bør tilrettelegges for økt person-/næringslivskatt inkludert av tomme hus, ledig land og uformelle bedrifter. De må registreres offentlig. De sosiale og økologiske funksjonene knyttet til land må prioriteres.*

Boligmarkedet De kommende 35 årene vil verdens byer måtte huse 2 milliarder flere mennesker. Nye hjem må bygges og gamle oppgraderes. 60% av bygningsmassen i 2050 er ikke bygd. Finansiering og utbygging av land, infrastruktur, bolig og grunnleggende tjenester kan danne grunnlag for økonomisk og sosial utvikling. Verden har de siste tiårene opplevd en omfattende og økende liberalisering av finans- og boligmarkedet. Først og fremst har utviklingen i mange deler av verden ført til at det er blitt dyrere og mer usikkert å bo. Samtidig mangler 1,6 milliarder mennesker tilfredsstillende bolig. Anslagsvis 100 millioner er hjemløse. 60 millioner andre er fordrevet fra sine hjem *Konferansen vil hevde at en forutsetning for framtidig boligbygging vil være at fattige får sikker tilgang til tomter der de*

bor og har bodd. Særlig i indre bydeler. Finansieringen vil kunne basere seg på folks egen organisering, arbeidsinnsats og subsidier fra statlige ordninger. Mangel på fattigdomsrettet global boligfinansiering er i dag en vesentlig begrensning. Norge/nordiske land, basert på egne erfaringer og kunnskap, kan gjennom internasjonale finansinstitusjoner ta initiativ for ordninger som innebærer subsidier. Samtidig må offentlige styresett forenkles og korrupsjon reduseres.

Urbane utfordringer og sosiale bevegelser 14 millioner mennesker mistet hjemmene sine i USA i 2008 som følge av finanskrisen og boligspekulasjon. Spania hadde i 2015 3,6 millioner tomme boliger. I Barcelona var det 130 000 husløse. Stadig større deler av byenes ressurser privatiseres og gjøres tilgjengelig for omsetning og profitt. De som har mest fra før sikrer seg de beste områdene og gjerder seg inne i "gated communities". Fattige deler av befolkningen fordrives. *Konferansen vil vise til den viktige rollen som urbane grasrotbevegelser spiller mht. å organisere fattige befolkningsgrupper – særlig kvinner - i slum og uformelle bosettingsområder. Vi vil uttrykke støtte til deres kamp om og for det offentlige rom og anbefale at norsk og internasjonalt utviklingssamarbeid øker sin økonomiske støtte til marginaliserte gruppers organisering og rettighetsarbeid (SDI, Huairou, WIEGO, ACHR).*

Krig og væpnede konflikter - den humanitære utfordringen Samlet er det i verden 60 millioner mennesker som er fordrevet fra sine hjem pga. krig og forfølgelse. 70 % av alle kriger og konflikter skjer urbant. Kabul, Bagdad, Aleppo, Gaza og Mogadishu er langvarige krigsskueplasser. *Konferansen vil understreke betydningen av at det internasjonale humanitære systemet i større grad tilpasses urbane situasjoner i alle faser. Større kunnskap om og forståelse av den lokale «scene» er nødvendig. Flyktninger og migranter må inkluderes mer effektivt i planlegging og gjennomføring av tiltak i egne nærområder gjennom lokale institusjoner og organisasjoner. Internasjonal humanitær bistand må økes og bli langsiktig. «Gjenbruksforståelse» av materialer, energi, vann og konsumpsjon er viktig .*

Kvinner Blant de fattige i byene er kvinneledede hushold mest fattig. Mellom 30 og 50 % av dem lever i slum. Det er følgelig kvinner og deres barn som lider mest av mangel på grunnleggende tjenester og farer ved å leve i slummen. Kvinner er viktige aktører i den uformelle økonomien med husholdet og nabolaget som rammer. *Konferansen vil vise til at mulighetene for kvinners organisering, sosiale deltakelse og lønnet sysselsetting er betydelig i slumområder. Internasjonale, nasjonale og lokale myndigheter bør fremme et urbant likestillings-perspektiv; inkludert like roller for kvinner og menn i planlegging og gjennomføring Nasjonale og lokale myndigheter samt sivilsamfunnet bør fremme urbane «gender» perspektiv og hevde prinsipper som likelønn, trygt arbeidsmiljø og rett til organisering. Det er avgjørende at LGBT grupper får sentral plass i den globale likestillingsdebatten. Kvinners sikkerhet og trygghet i byer må prioriteres av alle relevante aktører.*

Eldre I løpet av kommende 15 år antas antallet eldre mennesker over 60 år å øke med 56% fra 901 millioner til 1.4 milliarder. En fjerdedel av verdens by-befolkning er i dag over femti. Eldre menneskers rettigheter overses bl.a. i sosial og fysisk planlegging. De betraktes som uproduktive og følgelig ikke viktige. *Konferansen slutter seg til «leave no behind» prinsippet vedtatt på SDG konferansen i New York, september 2015. Det tilgodeser alle marginaliserte*

grupper. Eldre vil kunne spille en viktig rolle i utforming og gjennomføringen av NUA. Norge kan tilrettelegge for det ved direkte å involvere relevante norske organisasjoner for eldre.

Ungdom Redusert barnedødelighet, men fortsatt høy fertilitet har ført til en befolknings situasjon i det Globale Sør hvor flertallet er barn og unge. I Afrika er ca. 40% av befolkningen under 15 år og nesten 70% under 30. Av 1 milliard slumbeboere i verden er halvparten under 18. I en situasjon med stor og økende arbeidsledighet blir overgangen fra ungdom til voksen vanskelig. Unge kvinner er særlig sårbare. For dem er mange steder (Midt Østen, Nord Afrika) arbeidsledigheten dobbelt så stor som for unge menn. Ungdom har innebygde muligheter til å fremme positiv utvikling både for seg selv og sine samfunn. Å sikre god, relevant utdanning og anstendig arbeid for ungdom er viktig for å utnytte dette potensialet. Sikkerhetsmessig er dårlig utdannet og arbeidsledig urban ungdom en økende risiko. *Konferansen vil peke på betydningen av at internasjonale, nasjonale og lokale myndigheter i arbeidet for ungdom fokuserer på særlig sårbare grupper og livsfaser. Og at det legges til rette for barn og ungdoms deltakelse og innflytelse i organisasjonsliv, lokaldemokrati og utdanningsystem. Å skape arbeid for urban ungdom er en utfordring som må prioriteres politisk. Det er viktig å tilrettelegge for særlig jenters idrett og friluftsliv gjennom grønne områder, parker, treningsfelt og trygg transport.*

Miljøutfordringen Det er ikke tilfeldig at miljøspørsmål er blitt det viktigste globale utviklings-spørsmål samtidig som verden blir mer og mer urban. Dagens urbanisering fører til utvikling av mindre bærekraftige produksjons- og forbruksmønstre som bl.a. fører til fedme-problemer. Dårlig bo-kvalitet i tett befolkede områder bidrar også til store helseproblemer og tidlig død. Bo-tetthet øker hyppighet av smittsomme sykdommer mens luftforurensning skapt av trafikk, industri og matlaging truer folks helse. Den resulterer i flere dødsfall enn malaria, HIV/AIDS og tuberkulose til sammen. Mangel på trygt drikkevann og dårlige sanitære forhold fører til at 1,5 mill. til 2 mill. barn dør hvert år. I alle byer kan det gjøres mye for å redusere helsefarlig utslipp, innføre mer miljøvennlig energibruk og å skape større sikkerhet i transport og veitrafikk. *Konferansen vil vise til at urbanisering byr på mange muligheter til å lette belastningen på økosystemer gjennom «urbane bærekraftforsterkere». Dvs. prosesser hvor økt befolkningstetthet krymper det økologiske avtrykket ved redusert materielt forbruk og energibehov. Vi vil anbefale at slike tilnærminger tas i bruk også for å redusere forurensning og miljøsykdommer. Miljøvennlige, tilgjengelige transportløsninger som folk har råd til er utviklet og kan tas i bruk. Det må tilrettelegges for sykkel, gange og massetransport. Urban helse er en utfordring som er viktig i diskusjonen og oppfølgingen av NUA- lokalt, nasjonal, globalt.*

Klima 70-80% av globalt energiforbruk og Co2 utslipp kommer fra by-områder. Urbanisering og klimaendring er nøye forbundet. De direkte kildene til byers utslipp av drivhusgass er knyttet til transport av mennesker og varer, bygging av infrastruktur og produksjon; samt indirekte til lys, oppvarming og nedkjøling i bygninger. *Konferansen vil understreke viktigheten av at FNs klimamål gjennomføres og at det internasjonale samfunn stiller tilstrekkelig ressurser til disposisjon Midler fra internasjonale klimafond må gjøres tilgjengelig for by-myndigheter og sivilsamfunns organisasjoner på gavevilkår. Nye byer bør bygges ut fra prinsipper om lokal klimatilpasning og mitigasjon.*

Naturkatastrofer 90% av verdens mest folkerike byer ligger i regioner utsatt for ekstremvær. Mange av de folkerike byene ligger i jordskjelvområder. 360 millioner bor i byer mindre enn 10 meter over havet. Sosiale strukturer i fattige bystrøk er ofte svake og preget av usikre og marginale levekår. Dette bidrar til å svekke evnen til å møte krisesituasjoner. *Konferansen går inn for at byer og innbyggere, institusjoner og organisasjoner - ikke bare stater - gis en styrket rolle med å forebygge ny risiko og øke motstandsevne i forhold til naturkatastrofer. Det er nødvendig at norske og internasjonale nødhjelpsaktører – både statlige og frivillige - styrker sin urbane kunnskap og beredskap.*

Det offentlige rom I kampen om det offentlige rom - fortauene, gatene, torgene, parkene, jern-banestasjonene, flyplassene osv.- organiserer nye, marginaliserte grupper seg også internasjonalt. Det er lokale næringsdrivende, markedskvinner, gateselgere, søppelplukkere, hjemløse og slumbeboere. Kulturminner i byer - både materielle og immaterielle har viktige identitetsskapende funksjoner. De har samtidig et betydelig sysselsettings- og inntektsgenererende potensial også for fattige. *Konferansen vil ta til orde for at UD og NORAD samt relevante norske sivilsamfunns-organisasjoner støtter utviklingen av de «nye» urbane bevegelsene og deres arbeid. Kulturminnevern i byer bør settes inn i en fattigdomsbekjempende kontekst av organisasjoner som UNESCO og Verdensbanken. UD, i samarbeid med NIKU, kan være en pådriver i en internasjonal sammenheng.*

KONKLUSJON *For å fremme en global bærekraftig by-utvikling hvor hensyn til økologi, økonomi og fordeling står sentralt, vil Konferansen ta til orde for at Norge økonomisk støtter oppfølgingen av Habitat III/NUA. En Stortingsmelding om urban utvikling vil for norske myndigheter – inkludert UD -være et viktig utgangspunkt og bør inneholde globale by utfordringer. Økte bevilgninger til UN Habitat (kjernestøtte) og Verdensbankens normative og operasjonelle arbeid er nødvendig. Den internasjonale «urban-arkitekturen» slik den framstår i dag (FN, Verdensbanken, det globale sivilsamfunnet, lokale myndigheters overbygninger osv.) må styrkes og demokratiseres. Urbane sosiale bevegelser har sin egen rasjonalitet og agerer ofte forskjellig fra frivillige organisasjoner. Også derfor blir det viktig å støtte utvikling av ny kunnskap om byers endring. Ikke minst gjelder det hvordan markedskrefter og maktpolitikk påvirker beboernes levekår og sikkerhet Urbane områder har i dag særlige humanitære utfordringer som ikke ivaretas. Å lære av byer som forbedrer seg basert på folks deltakelse blir viktig. Habitat-Norge kan spille en viktig rolle mht. å utvikle norsk politisk og faglig by-engasjement. Vi vil takke alle konferansedeltakerne, UD og NORAD for et konstruktivt samarbeid om å bygge «veien til Quito» og Habitat III.*

